

19. Фісенко Т. Прояви гібридної агресії на масовокомунікаційному рівні // Вісник Книжкової палати. 2016. № 11. URL: <https://www.irbis-nbuv.gov.ua>.

УДК 316. 48 (075)

Сівчук П., ст.викладач

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ГІБРИДНИХ КОНФЛІКТІВ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА

Sivchuk P., Senior Lecturer

HYBRID CONFLICTS PROPERTIES AND THEIR CHARACTERISTICS

Конфлікти існували завжди і супроводжують існування людства на протязі всієї його історії. Практично всі найважливіші досягнення людства завжди в першу чергу спрямовувалися на вдосконалення засобів ведення війни, але ні на крок не наблизили його до безконфліктного суспільства. Військово-політичні стратегії ведення війни в сучасних умовах включають в себе широкий спектр інноваційних методів і засобів не конвенційного чи лінійного, а гібридного характеру.

Серед вітчизняних та зарубіжних аналітиків і науковців широко обговорюється проблема гібридних війн. Це поняття є достатньо неоднозначним і дискусійним, але широко використовується при аналізі конфлікту на Сході України і подій навколо АР Крим. Термін «гібридна війна» також дуже політизований, що затрудняє в повній мірі розкрити його теоретичний потенціал.

Серед зарубіжних фахівців дискусії в основному ведуться навколо правомірності використання цього терміну взагалі, оскільки уже існують ряд понять, які описують ті зміни, які відбулися у способах ведення війни в епоху інформаційного суспільства (асиметрична війна, «нелінійна» війна, неконвенційна війна тощо). Для вітчизняних аналітиків термін «гібридна» війна виявився досить зручним для пояснення тих невдач, прорахунків і помилок, які були допущені владою в контексті зовнішніх викликів. При аналізі часто допускається нечіткість термінологічного трактування понять конфлікт, війна, агресія, методи війни, що призводить до певної нечіткості і плутанини.

Елементи гібридності існували і існують практично завжди і використовуються в усіх суспільних конфліктах. Якщо раніше елементами гібридності виступали шпіонаж, підкуп, диверсії, теракти, дипломатія, фінансування політичних партій, економічний тиск, то в сучасних варіантах їх прояву є поєднання лінійних і нелінійних, конвенційних, асиметричних, регулярних і стихійних елементів з широким використанням технологій інформаційного, віртуального характеру.

Боротьба у кіберпросторі значно ускладнює сферу протистояння, Кібератаки, диверсії, фейки стають нормою політичної боротьби. Сьогодні не обов'язково є необхідність використовувати руйнівну силу конвенційної зброї, щоб зруйнувати критичну інфраструктуру супротивника, достатньо здійснити кібернетичну диверсію, чим успішно наприклад користуються США і Ізраїль.

Гібридні технології – особлива форма протистояння і агресії. Чітко сформульована гібридна стратегія затрудняє адекватно сприймати ситуацію як органами управління держави так і широкими верствами населення.

Прикладом такої ситуації є події навколо АРК. Звичайно, якщо одна держава втрачає частину своєї території під впливом «комплексних» заходів іншої держави - це є агресія, незалежно від того чи були жертви чи ні, чи відбулося це шляхом «референдуму» чи силового тиску. Сьогодні можна багато розмірковувати про геополітику, волю народу, «історичну» справедливість, єдиний культурний простір, але

факт є факт. Україна втратила частину своєї загальноновизнаної території. Це відбулося за участю сусідньої держави, яка в складній ситуації проявила агресію, використавши комплекс гібридних технологій.

На початковому етапі розвитку подій мала місце гібридна агресія Росії, що привело до втрати контролю зі сторони України за частиною своєї території. Україна на цьому етапі була неспроможна протистояти добре організованій гібридній операції. Ситуація кардинально помінялась в сучасних умовах. Росія почала претендувати на роль миротворця і посередника. Україна будучи неспроможною до прямого і відкритого протистояння з Росією, сама впровадила систему гібридного протиборства: тактика міжнародного тиску, впровадження санкцій, інформаційна війна, спеціальні операції тощо.

Гібридні методи, які використовує агресор і жертва можуть суттєво відрізнятись. До основних методів агресора можна віднести:

- створення внутрішніх протиріч через спотворення громадської думки шляхом розповсюдження неправдивої інформації, поширення фейків, упереджених оцінок, провокаційних заяв, чуток, тобто весь арсенал інформаційної війни;
- пряма і опосередкована підтримка колабораційних тенденцій, сепаратизму, екстремізму, терористичного підпілля, сприяння створенню псевдодержавних утворень і формувань;
- при мінімальній небезпеці використання конвенційної зброї країна-агресор постійно використовує військовий фактор для утримання об'єкту впливу від радикальних дій у відповідь, особливо коли співвідношення сил явно не на користь жертви агресії;
- пряма гуманітарна і непряма військова підтримка нерегулярних збройних формувань на території жертви з метою тиску, спонуканню до поступків, змін у внутрішній чи зовнішній політиці;
- використання комплексу заходів економічного і політичного тиску з метою досягнення бажаного кінцевого результату;
- поєднання реальних військових дій з інформаційно-пропагандистським інструментарієм. Основним інструментарієм є створення внутрішніх протиріч та конфліктів з метою їх подальшого використання для досягнення цілей агресії і можливим застосування звичайної зброї;
- маскуванню агресором своєї справжньої ролі в конфлікті. Сторона - агресор намагається в публічному просторі залишатися в стороні, претендуючи на миротворчі або посередницькі функції.

Оскільки конфлікт є процесом взаємодії двох і більше сторін, то жертва агресії не може залишатися пасивним спостерігачем і здійснює комплекс заходів активної протидії у відповідь, із врахуванням реального потенціалу сторін. Так процес конфліктної протидії набуває характеру гострого протиборства, не обов'язково військового, а скоріш за все гібридного характеру.

При відсутності стійкого внутрішнього потенціалу спротиву агресивним тенденціям і намірам проти державних інтересів, Україна успішно використовує такі гібридні технології як консолідація міжнародної підтримки, добровільні військові формування, навчання резервістів, використання іноземних військових інструкторів, боротьба з агентами впливу, колаборантами, проведення інформаційних компаній, зміцнення бойового потенціалу збройних сил, здійснення спеціальних і партизанських операцій тощо.

Таким чином поняття гібридні конфлікти, гібридна агресія, гібридна війна є відображенням багатогранності і складності прояву конфліктних взаємодій у сучасних міжнародних відносинах і тих можливостей, які відкриваються завдяки технологічним досягненням. Традиційні військові конфлікти поступово відходять у минуле. На зміну

їх приходять нетрадиційні, тобто нелінійні, неконвенційні, гібридні операції, що здійснюються одночасно у фізичному й інформаційному просторах з використанням новітніх технологій впливу на поведінку людини, інфраструктуру, владу, масову свідомість, створення гібридної ілюзії «гуманізації» способів ведення новітніх воєн.

УДК 271.2(470+571):327.8]:351.861(477)](045)

Стоцький Я., д. істор. н. (Україна), д. гуманістичних н. (Польща), проф.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

АНАЛІЗ АНТИУКРАЇНСЬКИХ ІДЕОЛОГІЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ МОСКОВІЇ-РОСІЇ І РОСІЙСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ

Stotskyi Ya., Dr. (Ukraine), Dr. of Humanities (Poland), Prof.

ANALYSIS OF ANTI UKRAINIAN IDEOLOGICAL CONCEPTIONS OF MOSCOVIA-RUSSIA AND RUSSIAN ORTHODOX CHURCH

Мета дослідження – висвітлити взаємодію політичної влади Росії і Московського патріархату у пропаганді і поширенні антиукраїнських ідеологічних доктрин: «Москва – Третій Рим», слов'янофільства, панславізму і «русского мира» на українське суспільство як у минулому, так і в наш час, що є особливо актуальним в контексті російсько-української війни на Донбасі та анексії Росією Криму.

Існують різні моделі взаємодії держави і релігії, які й можуть бути або причиною інтеграції між ними, або – дезінтеграції та визначати характер їхніх відносин, наприклад, вплив держави на релігію (Церкву), вплив релігії на державу, толерантні відносини між ними на основі свободи совісті, свободи віровизнання.

Та, однозначно, що держава, політичний режим завжди зацікавлені «в політичній підтримці Церкви, через посередництво якої може впливати на віруючих» [1, с. 111]. Такий вплив, наприклад, політики на релігію чи конкретну церковну інституцію у тих чи інших політичних діях, пропаганді і поширенні політичних ідей може компрометувати релігійну інституцію чи її ієрархів або, навпаки, зрощувати відносини Церкви і держави, внаслідок чого Церква тоді стає рупором держави, і її релігійне віровчення набуває статусу державної релігії, яку держава використовує як один із методів ідеологічної пропаганди у своїй політичній тактиці та стратегії. Прикладом цього у нашому сьогоденні є Московський патріархат і його «філія» в Україні – Українська православна церква із їхньою пропагандою путінсько-кирилівського слов'янофільства, панславізму і одним із методів гібридної війни проти України – «русского мира».

На початку XVI століття у посланні до наступника Івана III (1462-1505 рр.) московського князя Василя III (1505-1533 рр.) старець Трьохсвятительського Псковського Єлизарового монастиря Філофей (1450-1525 рр.) сформулював концепцію «Москва – Третій Рим», яка через двадцять років після смерті Івана III, але з переконливого натхнення його політикою, зародилася як остаточна формула ідеології Церкви та Московської держави, не залишаючи навіть найвужчого простору для компромісу [2, с. 503], перекручуючи і вставляючи християнський універсалізм Візантії «у вузькі рамки московського націоналізму» [Там само, с. 504], що згодом підштовхне Московію до «православних хрестових походів», як державницької зовнішньої політики на європейському континенті. Та «реформи Петра I рішуче обмежували вплив церкви, встановлюючи доволі тісні рамки, в яких їй віднині належало існувати» [3, с. 390-391]. Отож, Московський патріархат ставав департаментом державної машини і, загалом, «від релігії і церкви вимагалось підпорядкування загальному благу, яке тепер